

IZYDOR Z SEWILLI (Isidorus Hispalensis) – teolog, historyk, encyklopedysta, bp Sewilli, ojciec i doktor Kościoła zamykający okres patrystyki na Zachodzie, główny przedstawiciel tzw. renesansu wizygockiego, który zdobycze antyku połączył z dorobkiem intelektualnym chrześcijaństwa; obok Kasjodora i Boecjusza główny nauczyciel średniowiecza, ur. ok. 560 w Kartagenie, zm. 4 IV 636 w Sewilli.

Pochodził z katolickiej rodziny hiszp.-rzymskiej, która przeniosła się w poł. VI w. z Kartageny do Sewilli, prawdopodobnie zmuszona do przesiedlenia przez władze bizantyjskie. Starszy brat I. – Leander był bpem Sewilli, młodszy brat – Fulgentius, bpem Atigi, siostra Florentina była mniszką. I. został wykształcony (język łac., gr. i hebr.) w szkole biskupiej i klasztornej pod kierunkiem swego brata Leandra; po jego śmierci, ok. 600 został bpem Sewilli. Kierował życiem ascetycznym, duchowym i intelektualnym swej metropolii, wyposażył w księgozbiory szkoły w Sewilli, Toledo i Saragossie. Uczestniczył w synodach kościelnych, sam przewodniczył synodowi w Toledo w 633. Był doradcą króla Wizygotów Sisebuta. Współcześni nazywali go „najbardziej uczonym człowiekiem swoich czasów” (dziś uważany za patrona Internetu i internautów). Usiłował zebrać całość ludzkiej wiedzy; jego 3 encyklopedyczne dzieła – *Origines seu Etymologiarum libri XX*, *De ordine creaturarum*, *De natura rerum* – są pierwszymi encyklopediami powszechnie wykorzystywanymi przez autorów średniowiecznych, znajdowały się w każdej znaczącej bibliotece klasztornej (pozostało ok. tysiąca rpsów dzieł I. rozsianych po Europie).

Dzieła I. wydano m.in. pt.: *Opera omnia*, wyd. M. de LaBigne (P 1580); *Opera* (Ma 1599); *Opera omnia*, wyd. J. DuBreul (P 1601, Kö 1617); *Opera omnia*, wyd. F. Arevalo (I–VII, R 1797–1803; na tej edycji opiera się PL, 81–84). *De natura rerum*, wyd. G. Becker (B 1857, A 1967); *I. iunioris episcopi Hispalensis Chronica maiora*, wyd. Th Mommsen (w: *Chronica minora*, B 1894, 424–488); *I. iunioris episcopi Hispalensis Historia Gothorum Vandalorum, Sueborum*, wyd. Th. Mommsen (w: tamże, 267–303); *I. Hispalensis episcopi etymologiarum sive originum libri XX*, wyd. W. M. Lindsay (I–II, Ox 1911); *Traité de la nature*, wyd. J. Fontaine (Bordeaux 1960); *The Letters of St. I. of Seville*, wyd. G. B. Ford (Catania 1966, A 1970²); *Étymologies. Livre VII: De l'agriculture*, wyd. J. André (P 1981); *Etimologías*,

wyd. J. Oroz Reta, M. M. Marcos Casquero (I–II, Ma 1982–1983, 1993–1994²); *Etymologies. Book II: Rhetoric*, wyd. P. K. Marshall (P 1983); *Étymologies. Livre IX: Les langues et les groupes sociaux*, wyd. M. Reydellet (P 1984); *Étymologies. Livre XII: Des animaux*, wyd. J. André (P 1986).

I. tworzył pisma dydaktyczne, historyczne oraz dogmatyczne. Wśród pism dydaktycznych największy wpływ na potomnych wywarły *Etymologie*, zw. także *Origines (Origines seu Etymologiarum libri XX*, w: PL 82, 73–728), napisane dla króla Sisebuta. W średniowieczu najbardziej znaną książką I. była praca *Liber duo differentiarum* (PL 83, 9–70). Inspiracją dla dzieła był prawdopodobnie utwór Katona *De natura rerum* (PL 83, 963–1018).

Pisma historyczne: *Chronika maiora* (PL 83, 1017–1053) napisana ok. 615, *Historia Gothorum, Vandalorum, Sueborum* (PL 83, 1057–1082) napisana ok. 625 (jest to jedyny zapis historii Wizygotów w okresie 589–626), oraz *De viris illustribus* (PL 83, 1081–1106).

Pisma dogmatyczne: *Sententiarum libri tres* (PL 83, 537–738), stanowiące wzór dla dzieła Piotra Lombarda; z zakresu teologii praktycznej: *De ecclesiasticis officiis* (PL 83, 963–1018); *Contra Iudaeos ad Florentinam sororem* (PL 83, 449–537); *Regula monachorum* (PL 83, 867–894); *Synonymorum de lamentatione animae peccatricis libri II* (PL 83, 827–868) oraz liczne komentarze biblijne. Pisma dogmatyczne I. stanowiły podstawę nauczania teologii i egzegezy Pisma Świętego w średniowieczu.

Zasługą I. jest utrwalenie przekonania o encyklopedycznym charakterze wiedzy ludzkiej, kumulującej się dzięki dorobkowi poprzedników. Wyraził to w swych *Etymologiach*. Racją kumulacji i harmonizacji wiedzy było przekonanie I. o prymacie Izraela oraz Grecji w rozwoju kultury. Tytuł dzieła wskazuje na zastosowaną metodę: znaczenie jakiegoś przedmiotu czy zjawiska wyjaśnia przypuszczalnym pochodzeniem wyrazu używanego na jego określenie. Nazwy, wg I., pochodzą od Boga, zatem poznanie, co nazwa znaczy, jest jednocześnie dotarciem do istoty rzeczy. Źródłami dla I. były pisma ojców Kościoła, scholia antycznych autorów i podręczniki z różnych dziedzin wiedzy. I. zamieścił 154 cyt. autorów starożytnych i chrześcijańskich, stąd jego dzieła są dziś często jedynym świadectwem poglądów niektórych autorów starożytności. Ostateczny kształt *Etymologie* otrzymały dzięki redakcji przyjaciela I. – Brauliona z Saragossy, który podzielił je na 20 ksiąg. I. zajmuje

się w nich siedmioma sztukami wyzwolonymi, a także wieloma naukowymi i quasi-naukowymi faktami i teoriami, poczynając od Pisma Świętego, przyrodoznawstwa i medycyny, a kończąc na architekturze, rolnictwie, sztuce wojennej, nawigacji. *Etymologiae* stanowiły podstawowy podręcznik szkolny przez całe średniowiecze. W okresie renesansu wpływ I. nie zmalał; mimo że nie powoływano się na niego bezpośrednio, jednak znajomość antycznych autorów zdobywano dzięki jego pośrednictwu. W latach 1470–1529 *Etymologiae* miały 10 wydań.

W dziele z zakresu filozofii historii – *Chronica maiora* – nawiązał I. do nauki św. Augustyna o przemijalności państw ziemskich. Historia w swych najważniejszych wydarzeniach zmierza do manifestacji Bożych tajemnic. *Chronica maiora* dzieli się na relacje dzienne – ephemeris, relacje miesięczne – calendaria i roczniki – annales.

W zaleceniach dotyczących życia klasztornego sprzeciwiał się I. dzieleniu prac klasztornych na przeznaczone dla niewolników i dla wolnych. W klasztorze, jako wzorowej wspólnocie chrześcijańskiej, nie ma niewolnictwa, przed Bogiem wszyscy są równi; nakazuje więc w regułach dla mnichów, aby wszelkie posługi i prace ręczne wykonywali sami.

Problematyka relacji do judaizmu stanowi przedmiot pisma apologetyczno-polemicznego *Contra Iudaeos ad Florentinam sororem* (PL 83, 449–537). Traktat ten, tłum. na kilka języków, był jednym z najbardziej znanych pism I. w wiekach średnich. I. wskazuje w nim na wypełnianie się proroctw ST w Chrystusie. Problematyka relacji chrześcijan do żydów stanowiła przedmiot działalności duszpasterskiej i administracyjnej I. Sprzeciwiał się praktyce przymusowej baptyzacji żydów stosowanej przez króla Sisebuta (*Historia de regibus Gothorum*, LX); uważał, iż nie wolno zmuszać wyznawców judaizmu do przyjmowania chrztu, jednak akceptował zasady ustalone na synodzie w Toledo w 589. Żydom nie wolno zajmować urzędów publicznych i posiadać niewolników chrześcijan, nie wolno poślubić chrześcijanki, chyba że przyjmą chrzest (ci, którzy przyjęli chrzest, a następnie powrócili do judaizmu, winni podlegać kaze pozbawienia mienia).

Przez decyzje podjęte na czwartym synodzie w Toledo, któremu I. przewodniczył, przyczynił się do ustalenia zasad legitymizacji władzy w średniowieczu: o sukcesji decydują panowie danego państwa wraz z

biskupami. Model ten stał się wzorem unii politycznej Kościoła i państwa w Hiszpanii.

Oryginalnością charakteryzuje się dzieło I. *Synonymorum de lamentatione animae peccatricis libri II* (PL 83, 827–868), stanowiące typ konsolacji, w której grzeszna dusza napominana jest argumentami przedstawianymi przez rozum (przez podawanie synonimów i sentencji z różnych autorytetów). Dzieło to stało się modelem prozy synonimicznej; ten rodzaj prozy, charakteryzującej się odpowiednim rytmem i rymami, nazwano stylem izydoriańskim. W poglądach filozoficznych i teologicznych nie odznaczał się I. oryginalnością, jednak jego zasługą jest przekazanie wiedzy starożytnych oraz pozytywnego do niej stosunku do szkół kościelnych.

B. Altaner, *Patrologie*, Fr 1938, 1980⁹ (*Patrologia*, Wwa 1990, 640–643); J. Pérez de Urbel, *San I. de Sevilla. Su vida, su obra y su tiempo*, Ba 1940, 1945² (*I. von Sevilla Sein Leben, sein Werk und seine Zeit*, Kö 1962); E. R. Curtius, *Europäische Literatur und lateinisches Mittelalter*, Bn 1948, 1993¹¹, 467–474 (*Literatura europejska i łacińskie średniowiecze*, Kr 1997); J. Fontaine, *I. de Sevilla et la culture classique dans l'Espagne Wisigothique*, I–II, P 1959, 1983² (III: *Notes complémentaires et supplément bibliographique*, P 1983); Y. M.-J. Congar, *Saint I. et la culture antique*, RevSR 35 (1961), 49–54; *Isidoriana. Collécion de estudios sobre I. de Sevilla*, Leon 1961; W. D. Sharpe, *I. of Seville. The Medical Writings*, Ph 1964; A. Borst, *Das Bild der Geschichte in der Enzyklopädie I. von Sevilla*, *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters* 22 (1966), 1–62; H.-J. Diesner, *Kirche, Papsttum und Zeitgesch. bei I. von Sevilla*, *Theologische Literaturzeitung* 96 (1971), 81–90; H.-J. Diesner, *I. von Sevilla und seine Zeit*, St 1973; W. Haubrichs, *Zum Stand der Isidorforschung*, *Zeitschrift für Deutsche Philologie* 93 (1974), 1–15; H.-J. Diesner, *I. von Sevilla und das westgotische Spanien*, B 1977; R. E. Reynolds, *The „Isidorian“ Epistula ad Leudefredum. An Early Medieval Epitome of the Clerical Duties*, MS 41 (1979), 252–330; W. Schweikard, „*Etymologia est origo vocabulorum*”. *Zum Verständnis der Etymologiedefinition I. de Sevilla*, *Historiographia linguistica* 12 (1985), 1–25; F. M. Beltran Torreira, *La herejia y sus imagenes en las obras exegéticas y pedagogicas de san I.*, *Anuario de estudios medievales* 17 (1987), 15–28; S. Merino Martin, *Sistematización*

teológica de la Iglesia en san I., según el método alegórico, Revista Augustiniana 29 (1988), 3–40; U. Schnidel, *Zur frühen Überlieferungsgeschichte der Etymologiae I. von Sevilla*, Studi medievali 29 (1988), 587–605; J. F. Ortega Muñoz, *Comentario a las „Sententias” de I.* Thémata 6 (1989), 107–123; J. Fonataine, *I. de Séville. Genèse et originalité de la culture hispanique au temps des Wisigoths*, Turnhout 2000.

Piotr Smoliński